

FRANSCHESLOTJE

Een verhaal voor onze jongelieden.

uit den tijd der Fransche omwenteling

door

J. C. LUITINGH.

HARDERWIJK, A. BERENDS.

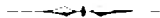

FRANSCHE LOTJE.

EEN VERHAAL VOOR ONZE JONGELIEDEN UIT DEN
TIJD DER FRANSCHE OMWENTELING

DOOR

J. C. LUITINGH.

HARDERWIJK. — A. BERENDS.

I.

De handschoenmaker.

Ruim honderd jaren geleden woonde te Caen, eene stad in Normandië, een jongeling, Jean la Roulette geheeten. Zijne ouders waren arme lieden, afstammelingen van de vroegere Hugenoeten, en nog, hoewel om den druk der tijden bedekt, het protestantisme toegedaan.

Hunne vijf kinderen, waarvan Jaen, die, in den tijd waarin ons verhaal begint, achttien jaar oud was, gaven zij eene godsdienstige opvoeding; doch op de fabriek, waarin deze hun oudste zoon werkzaam was, had hij denkbeelden opgedaan, die geheel met den godsdienst in strijd waren. Dit was den ouders eene gedurige smart, en gaf menigmaal aanleiding tot heftige tooneelen.

In dien tijd toch leefden er schrijvers in Frankrijk, zooals Voltaire, Rousseau, d'Alembert en Diderot, die leeringen verkondigden, welke noodzakelijk moesten uitloopen op den ondergang van den christelijken godsdienst en den burgerlijken staat. Die geschriften werden overal gelezen, en gretig verslonden. Zij spraken van de Rechten van den Mensch en van verouderde leerstellingen van den godsdienst, en dienden om het geloof aan God en Christus, en tevens om alle gezag te ondermijnen.

De geestelijken, bisschoppen en pastoors, hadden daaraan grootendeels schuld; want zij leerden de menschen allerlei fabelen en vertellingen van heiligen, en gingen het volk daarbij voor in wereldzin en allerlei goddeloosheid. De Roomsche Katholieke kerk werd alleen

geduld, en zij kon de menschen niet wijzer en beter maken; want haar godsdienst bestond uit kinderachtige ceremoniën en haar leerstellingen uit een samenweefsel van ongerijmde en ongelooflijke beweringen.

De leer van de rechtvaardiging door het geloof in Christus had plaats gemaakt voor een droog en onvruchtbaar aanwenden van ijdele boetedoeningen en bijgeloovige werkheiligheid, waarbij de menschen tevergeefs rust zochten voor de kwellingen des gewetens. En ofschoon de lagere geestelijkheid niet zoo zedeloos was als de hoogere, toch was het geen ongewoon verschijnsel, dat de pastoor zondags met zijn geweer in de kerk kwam, en zich, nadat de mis was afgelopen, aan het hoofd van een jagersstoet plaatste. Het lagere volk was in onwetendheid opgegroeid; terwijl het meer verlichte deel der natie een afkeer had van de uiterlijke kerkelijke vertooningen.

Geen wonder dus, dat de geest des ongeloofs in Frankrijk welig tierde; te meer, daar de Fransche geleerden schenen samengezworen te hebben, om het Christendom geheel van de aarde te verbannen. In allerlei vormen en op velerlei wijzen trachtten zij hunne verderfelijke en zielmoordende leerstellingen te verbreiden. Dan eens was het eene wetenschappelijke verhandeling; dan weder eene novelle; een andermaal een dichtstuk, dat de zaden des ongeloofs op de listigste wijze moest verspreiden. Met het ongeloof ging de verbastering der zeden hand aan hand. De meest geliefkoosde Fransche schrijvers schenen het er op toe te leggen, om hunne geschriften met de onzedelijkste voorvallen uit het dagelijksch leven te ontsieren, en zoo de zeden des volks te verbasteren. Men hield de hoogdravendste redevoeringen over de deugd, en de verhevenheid der menschelijke natuur, terwijl men de grondslagen der zedelijkheid ondermijnde door den godsdienst te bespotten en het ongeloof te verheerlijken.

Zag het er zoo treurig uit in de zedelijke wereld, niet minder onheilspellend was de maatschappelijke toestand. Al wat niet tot den adel en de geestelijkheid behoorde,

ging gebukt onder een stelsel van onderdrukking, waarvan men zich thans nauwelijks een denkbeeld kan vormen. De toestand van den landman in dien tijd was niet veel beter dan dien der slavernij.

Geheele kudden van wilde zwijnen en herten liet men naar willekeur over de akkers van den landbouwer rondloopen, die de vruchten van zijnen arbeid vernielden; want wanneer hij het hart had, een dezer dieren zonder verlof van zijnen heer te dooden, maakte hij zich schuldig aan eene misdaad, die met de galeien gestraft werd.

Men begrootte het vernielen van het gewas in een enkel kerspel onder dit schandelijk stelsel, op niet minder dan negentig duizend gulden. Dit was de eenige onderdrukking niet. Eene wet verbood het gebruik van sommige mestspeciën, opdat de lucht de heeren op hunne jacht niet zoude hinderen; eene andere verbood het wieden en ompitten, opdat de patrijzen niet zouden gestoord worden, terwijl een derde verordening om dezelfde reden het maaien van hooi verbood, voor zekeren tijd des jaars. Door deze dwaze wetten werd de landbouw zoo benadeeld, dat soms uitgebreide streken lands onbebouwd bleven liggen. Daarenboven werden de landbouwers nog dikwijls geplaagd door de zoogenaamde heerendiensten, waardoor zij telkens geroepen werden, om allerlei span- en wagensdiensten voor hunne heeren te verrichten, en dat meestal in den tijd, dien zij voor hun eigen bedrijf hoog noodig hadden.

Door zulke zware lasten gedrukt kwijnde de landbouw, en was er tusschenbeiden eene onrustbarende schaarscheit van levensmiddelen. In sommige provinciën was het zout zwaar belast. Deze belasting, de gabelle geheeten, was een bron van velerlei volksoneenigheden, en zeer bevorderlijk voor de onzedelijkheid, daar zij den smokkelhandel aanmoedigde. Jaarlijks werden ongeveer drie duizend menschen, waaronder vrouwen en kinderen, tot gevangenisstraf veroordeeld, wegens sluikerij in dit artikel, dat zoo noodzakelijk is voor het levensonderhoud.

Geen wonder, dat er onder de lagere volksklasse ontevredenheid heerschte, en de geschriften over de rechten

van den mensch, waarbij eene algemeene vrijheid, gelijkheid en broederschap gepredikt werd, gretig gelezen werden.

Het volk werd daarbij opgezet tegen de regeering en de geestelijkheid; van koning noch priester wilde men meer weten, en de leer verkondigd, dat het volk alleen te bevelen had; dat alles gelijk verdeeld moest worden, en ieder vrijheid moest hebben, om te gelooven en te handelen zooals hij verkoos.

Allerlei bladen en blaadjes werden onder het volk verspreid, en daarin, onder een schijn van waarheid, de grofste leugens verkondigd.

Op de fabriek, waar Jean la Roulette werkzaam was, had men ook met deze geschriften kennis gemaakt, en Jean had ze gretig gelezen. De denkbeelden, daarin vervat, schenen hem hooge wijsheid toe, en spoedig droomde hij van eene geheele omkeering van de maatschappij ten goede voor den werkman.

Zijne ouders waarschuwden hem wel, geen gehoor te geven aan deze verleidende geesten en meer Gods Woord te lezen, dan zich bezig te houden met de geschriften der ongeloovigen. Alles tevergeefs. Jean meende, dat hij het veel beter wist dan zijne vrome ouders, en om nu niet langer door hunne vermaningen lastig gevallen te worden, besloot hij naar Parijs te gaan. Te Parijs toch wist men alles veel beter; daar kon hij zich beter op zijn vak toeleggen; daar kon hij meer geld verdienen; daar kon hij vrijer en vroolijker leven. Hij nam dus afscheid van zijne familie, en van een meisje, met wie hij in den laatsten tijd kennis gemaakt had, en dat geheel zijne inzichten deelde. Dat meisje heette Charlotte Corday. Zij ook dweepte met de nieuwe leerstellingen en meende, dat Frankrijk een gouden eeuw zou te gemoet gaan, als de ideeën der Fransche schrijvers in toepassing werden gebracht. Bij veel overeenstemming in gevoelen, was er echter bij haar en Jean la Roulette één groot verschil. Zij was met hart en ziel aan de kerk van Rome gehecht; hij was in naam Protestant, doch inderdaad onverschillig omtrent allen godsdienst. Zij was van voor-

name afkomst; hij was de zoon van arme ouders. En toch bij alle verschil van godsdienst en stand bestond er tusschen hen een vriendschapsband, die zijn oorzaak had in beider dwepen met de revolutie-begrippen. Toen hij dan ook van haar afscheid nam, benijdde zij hem zijn heengaan naar Parijs, en gaarne was zij medegegaan, indien hare familie het haar had toegestaan.

Jean la Roulette, vervuld met de hoogste verwachtingen van te Parijs een waar Paradijs van geluk en welvaart te zullen vinden, verliet alzoo zijne geboorteplaats Caen. Met een pakje kleederen onder den arm, zijne geheele bezitting, doch met een hoopvol hart, begaf hij zich op weg, en kwam, daar hij de reis te voet moest doen, na eenige dagen wandelens in Frankrijk's hoofdstad aan. Verbaasd stond hij te kijken, toen hij in die groote stád aankwam. Die hooge huizen, die menigte straten en stegen, die elkander in alle richtingen kruisen; dat aantal pleinen, koffiehuizen, winkels en uitstallingen; dat eindelooze geschreeuw van kooplui en venters met gebak, met vruchten, met groenten, met oude kleeren en duizend andere dingen. Dat onophoudelijke geratel van al die rijtuigen, en dat gekrioel van al die menschen door elkander. Dat alles deed hem vreemd opkijken. Eerst nam hij zijn intrek in eene eenvoudige herberg; doch spoedig was het weinige geld, dat hij bezat, verteerd en moest hij een goed heenkomen zoeken. Het gelukte hem echter dra werk te vinden, en met dat werk nieuwe kennissen, die hem in den maalstroom der wereldsche genietingen zijne betrekkingen en oude vrienden in Caen deden vergeten. Nu leidde hij een leventje van vroolijken Frans, en zoo zou hij den weg ten verderve zijn opgehoud, indien er niet iets gebeurd ware, dat eene aanvankelijke verandering in zijne levenswijze gebracht had. Op een avond, dat hij laat van zijne fabriek huiswaarts keerde, ontmoette hij eene dienstbode, die hem naar den rechten weg naar haar huis vroeg. Hij geleidde haar een eind weegs, en toen vernam hij van haar, dat zij protestante en dienstbaar was bij eene aanzienlijke familie, bij wie zij als kind in huis was.

Toen hij dat vernam, besloot hij nader met haar kennis te maken, en vergezeldde haar naar hare woning. Nu hij eenmaal wist, waar zij woonde, zocht hij meer gelegenheid met haar te spreken, en vernam toen, dat zij Charlotte heette. Dit bracht hem zijne oude vriendin uit zijne geboortestad weder in herinnering; doch weldra gaf hij aan zijne nieuwe de voorkeur, en trad eindelijk met haar in het huwelijk. In het eerst leefde het jonge paar gelukkig; want Jean paste goed op; verliet zijne kameraden, die hem op den verkeerden weg brachten, en had hoewel niet ruim met zijne gade toch een eerlijk stuk brood. Zoo ging het eenigen tijd goed; doch hunne rustige levenswijze werd weldra droevig verstoord.

De gruwelen der omwenteling braken over Frankrijk los. Eerst had men getracht de misbruiken, waarvan wij bij het begin van dit hoofdstuk spraken, af te schaffen; doch toen het volk eindelijk baas was geworden, en de machten over haar gesteld op zijde had gezet, kwam er een tijd van verwoesting en ellende, die alle perken te buiten ging.

Ook Jean la Roulette deed ijverig mede, en in plaats van 's avonds bij zijne vrouw te blijven, ging hij naar de vergaderingen der omwentelings-mannen, om daar in te stemmen met het lied van vrijheid, gelijkheid en broederschap. Nu droomde hij weder van de rechten van den mensch; van een aardsch paradijs, als eens maar alle aanzienlijken, priesters en koningen uit den weg waren geruimd.

Zijne vrouw had daarvan veel verdriet, want zij hield zich aan Gods Woord, dat zij in hare jeugd had liefgekrepen. Uit dat Woord had zij eene andere gelijkheid leeren kennen, dan de Fransche revolutie-mannen predikten, de gelijkheid namelijk van alle menschen als zondaren voor God; uit dat Woord wist zij, dat er maar ééne broederschap bestaat, de broederschap van allen, die gelooven in den Heere Jezus Christus, als hun Verlosser en Zaligmaker. Uit dat Woord had zij geleerd, dat de mensch van natuur boos is, en een hater van God en van zijne medemenschen; doch daarvan wilden

de Fransche revolutionairen niets weten. Dat Woord zeide haar, dat men de machten, over ons gesteld, onderworpen moet zijn, want er is geene macht dan van God, en de machten, die er zijn, die zijn van God verordend. Uit dat Woord had zij geleerd God te vreezen, en den koning te eeren, en daarom kon zij niet instemmen met de vrijheidsliederen der omwenteling; kon zij zich niet vinden in de revolutie-begrippen van haren echtgenoot. Wanneer deze dan 's avonds laat te huis kwam, en vertelde van al de heerlijkheden, die de revolutie reeds tot stand had gebracht, dan schudde zij ongeloovig het hoofd, en zeide: „een boom, in zulk een grond geplant, kan geene goede vruchten voortbrengen.”

En waarlijk, de vruchten der omwenteling begonnen wrang en bitter te worden, want te midden der rauwe kreten van vrijheid, gelijkheid en broederschap werden dagelijks velen in de gevangenissen van Parijs wreedaardig vermoord, of later door de guillotine onthoofd, en stroomen van bloed liepen van het schavot door de straten van de stad, die zich de hoofdstad der beschaafde wereld durfde noemen.

De ongelukkige koning Lodewijk XVI werd door de Parijsche omwentelings-mannen naar het schavot gesleept en onthoofd, en Frankrijk sidderde onder den geesel der revolutionairen. Al wie het durfde wagen iets goeds van den koning te zeggen, werd als koningsvriend naar de guillotine gesleurd, om daar zijne liefde voor het koningschap met den dood te boeten. Eene regeering van mannen, die met recht monsters mogen genoemd worden, en wier namen met bloedige letters in de geschiedenis staan opgeteekend, vervulde nu de plaats van den ongelukkigen vorst. Jean la Roulette stemde met al die gruwelen in; want nu eerst, meende hij, zou het gouden tijdperk voor Frankrijk's geschiedenis aanbreken; doch zijne vrouw weende heete tranen om het lot van zoovele edele mannen, die hunne liefde voor God of hunne gehechtheid aan den koning met een afgrijselijken dood moesten boeten.

Als haar man haar vertelde van de vorderingen der

revolutie, dan schudde zij weemoedig het hoofd en zeide: „Jean, Jean, ge zult zelf nog als een slachtoffer van die wreedaards vallen.”

Maar Jean lachte ongeloofig om deze voorspellingen van zijne vrouw, en juichte maar: leve de vrijheid, gelijkheid en broederschap! En toch zou hij maar al te spoedig ondervinden, dat zijne vrouw gelijk had.

Op den morgen van den 12 Juli 1793 begaf hij zich huiswaarts, om het ontbijt te gebruiken, toen hij bij het omslaan van den hoek eener straat een meisje ontmoette, dat hem bekend voorkwam.

„Hoe komt gij te Parijs!” vroeg hij.

„Waar woont gij?” zeide zij.

„Ga met mij naar mijn huis!” hernam hij.

„Neen”, antwoordde zij, „ik moet eerst mijne boodschap volbracht hebben, en dan zal ik u heden of morgen bezoeken, indien God het wil, dat ik . . .”

Zij brak den volzin af — een paar tranen biggelden over hare wangen, en het schoone meisje verdween in eene zijstraat. Nog eenige oogenblikken zag Jean haar na; hij schudde het hoofd en vervolgde zijn weg.

Toen hij tehuis kwam vertelde hij aan zijne vrouw, dat hij eene kennis uit zijne geboorteplaats ontmoet had, die beloofd had, hem te komen bezoeken, indien, had zij er bij gezegd, God het wilde.

„Nu”, zeide zijne vrouw, „als God het wil — zoo zal het wel altijd wezen.” —

Maar Jean schudde weder ongeloofig het hoofd; want immers de Fransche revolutie-mannen hadden ook God afgeschafft! Geen God meer; geen zonden meer; maar de dienst der rede, en om de tien dagen een plezierige rustdag, dat was de instelling van het revolutionair bewind!

Na het ontbijt ging Jean weder naar zijn werk, en het echtpaar dacht in de eerste uren althans niet over het gebeurde na.

Toen echter in den loop van den dag zich het gerucht door Parijs verspreidde, dat Marat, de bloedorstigste van de bewindslieden, door een jong meisje uit

Caen met een dolksteek was omgebracht, riep Jaen uit: „dat is Charlotte Corday geweest. Nu begrijp ik hare verwarring van dezen morgen.”

Jean la Roulette had gelijk.

De dweepster met de Fransche revolutie, Charlotte Corday, had eerst gejuicht over den gang der zaken; doch toen men God en Zijn dienst had afgeschaft, toen men de gematigde republikeinen had ter zijde gezet en vervolgd; toen er een schrikbewind aan het hoofd der Fransche republiek gekomen was, dat alle konings-vrienden en gematigde omwentelings-mannen naar de valbijl had gesleept, toen had zij van woede en afschuw gebeefd, en het besluit genomen, om haar vaderland althans van het monster Marat te verlossen.

Toen zij te Parijs was aangekomen, begaf zij zich, na hare ontmoeting met La Roulette, naar de vergaderzaal der regeering, waar zij Marat hoopte aan te treffen. Daar vernam zij echter, dat hij wegens ongesteldheid niet tegenwoordig was. Nu begaf zij zich naar zijn huis, terwijl zij onderweg in een messenwinkel een dolk kocht, en diende zich aan, als iemand, die hem eene belangrijke zaak had mede te deelen. Zij werd in Marats kamer binnen gelaten, terwijl deze zich in een bad bevond, en zich met schrijfgereedschap bezig hield. Hij luisterde met begeerigheid naar haar verhaal van eenige voortvluchtige personen, die vervolgd werden, omdat zij den bloeddorst van het schrikbewind afkeurden.

Hij vroeg haar, waar deze personen zich bevonden en wat zij in hun schild voerden? Toen zij hem eenige namen noemde, wendde hij zich naar zijnen lessenaar om te schrijven, en riep uit: „Binnen veertien dagen zullen hunne hoofden vallen!” Bij het uiten van deze woorden, stiet Charlotte hem den dolk in het hart, en met een luiden gil gaf hij den geest.

Zij werd terstond gevat, en men had moeite haar voor de woede van het gepeupel te vrijwaren, dat Marat als zijnen afgod had aanbeden. De daad van Charlotte Corday is af te keuren, want nooit mag iemand het kwade doen, opdat het goede er uit voortkome.

Terwijl Jean la Roulette des avonds aan zijne vrouw vertelde, wat Charlotte Corday gedaan had, werd er aan de deur getikt, en drie mannen, wier driekleurig lint hen als handlangers van het schrikbewind deed kennen, traden op Jean toe.

„Gij zijt mijn arrestant!” zeide de een met eene scherpe krijtschende stem.

„Wat heb ik misdaan?” vroeg Jean.

„Men heeft u dezen morgen in gesprek gezien met Charlotte Corday, want zoo noemt zich de deern, die heden den burger Marat verraderlijk heeft vermoord. Gij zijt een van hare medeplichtigen. Volg mij, verrader der republiek!”

„Burgers”, antwoordde Jean, „ik sprak het meisje eenige oogenblikken op straat, zij is mijne stadgenoot; wij herkenden elkander, en ik zweer, dat ik niets van haar opzet wist.”

„Dat moogt ge voor de rechtbank verantwoorden, en nu geene praatjes meer, voort!”

Roulette's vrouw stond handenwringend daar bij, en toen zij haren man wilden wegvoeren viel zij op de knieën en smeekte om genade voor haren echtgenoot, wiens onschuld zij bezwoer. Het mocht niet baten — nauwelijks vergunden zij haar, afscheid van haren echtvriend te nemen.

„Een malsche hals voor de valbijl!” spotte er een, en zij voerden hun slachtoffer weg naar de gevangenis.

II

In Amsterdam.

Charlotte Roulette was in zwijn gevallen, toen men haren man wegvoerde, en zoo bleef zij een paar uren op den grond liggen, gevoelloos voor alles, wat haar omringde.

Eene burin, die gezien had, dat Roulette door de handlangers van het schrikbewind was weggevoerd, waagde

het eindelijk de kamer van den handschoenmaker binnen te treden. Schuw zag zij eerst rond, of niemand haar zag; want hare vrees, voor eene medeplichtige gehouden te worden van de zoogenaamde verraders der republiek, deed haar zeer behoedzaam zijn. Het medelijden met de ongelukkige vrouw, die nu zeker spoedig weduwe zou zijn, kreeg de overhand over haren angst, en toen zij de kamer intrad, zag zij de bezwijmde vrouw op den grond liggen. Dadelijk stelde zij alle pogingen in het werk, om hare levensgeesten weder op te wekken, hetgeen haar eindelijk gelukte.

Nauwelijks was Jean's vrouw weder tot zich zelve gekomen, en had zij bewustheid van haren toestand gekregen, of eene rilling ging door hare ziel en door een vloed van tranen gaf zij lucht aan hare smart.

Haar buurvrouw zocht haar eerst nog te troosten, ofschoon zij weinig tot troost kon bijbrengen; want ook zij verwachtte niets anders, dan den dood van den ongelukkigen Roulette. Toen Charlotte Roulette, na vijf dagen van angst en smart, vernam, dat de schoone dweepster, Charlotte Corday, op het schavot ter dood gebracht was, en met haar eenige anderen, die verdacht waren van medeplichtigheid, toen ontzong de vrouw van den ongelukkigen handschoenmaker hare laatste hoop.

Te midden van haren rouw vergaderde zij al de vastheid van geest, die haar eigen was; haar afschuw van de revolutie, die haar zoo ongelukkig gemaakt had, was nog grooter geworden, en haar besluit was spoedig genomen om het diep rampzalige Frankrijk te verlaten, en haren eenigen broeder op te zoeken.

Deze toch had haar een jaar te voren nog bericht, dat hij na veel omzwerven te Amsterdam was aangekomen, en daar als kleermaker een burgerbestaan had gevonden.

Slechts eenige uren waren noodig om hare kleine bezitting te gelde te maken, en reeds de tweede morgen vond haar op weg naar de Oostenrijksche Nederlanden, die zij zoo spoedig mogelijk doortrok, om zich naar Neerland's hoofdstad te begeven.

Na eenen moeilijken tocht van eenige dagen, na veel wederwaardigheden ondervonden te hebben, vooral, omdat bijna niemand haar verstaan kon, en zij, als men haar aansprak niets kon uitbrengen, dan: versta niet ollan! kwam zij eindelijk op het einde van Juli te Amsterdam aan. Maar hoe zou zij in die groote en voor haar vreemde stad, waar de meesten haar niet verstonden, haren broeder vinden? Toen zij de poort binnentrad, was het haar, alsof zij een doolhof was ingetreden; overal keek zij rechts en links, of zij ook een geschikt logement kon vinden, waar zij voorloopig haren intrek kon nemen; doch nergens kon zij zulk een verblijf ontdekken.

Daar trad een man op haar toe, die aan hare kleeding zag, dat zij eene vreemdelinge moest zijn, en vroeg: „weg wijzen, juffrouw?” Zij verstond hem echter niet, en wilde haren weg vervolgen. De man, meenende, dat zij doof was, riep nu wat luider: „weg wijzen juffrouw?” Nu begon zij te vreezen, dat zij overlast zou lijden, en antwoordde: „versta niet, ollans!” en snelde voort. Doch, juist haar angstig voortloopen bracht haar in ongelegenheid; want nu liep de pakjesdrager haar na, uitroepende: „eene Fransche koningsmoordster! eene Fransche koningsmoordster!” Oogenblikkelijk was eene groote menigte op de been, die haar omringde, en het voortgaan belette.

Een dreigend gemompel ging reeds uit de menigte op, en Charlotte brak het angstzweet uit. Gelukkig trok dit de aandacht van eenen voorbijganger, die Fransch verstond, en, zich door den volkshoop heendringende, vroeg hij haar in hare moedertaal, waar zij wezen moest.

Zoodra zij zich in het Fransch hoorde toespreken, greep zij moed, en vertelde haren beschermer, van waar zij gekomen was en wien zij te Amsterdam zocht, en vroeg, of hij haar een burgerlogement wilde aanwijzen, waar zij den nacht vertoeven kon.

Toen de heer, te midden van eene nieuwsgierige menigte, met haar gesproken had, wendde hij zich tot het volk, en zeide in het Hollandsch:

„Goede menschen, deze vrouw is geene koningsmoordster, want juist om die gruwelen is zij haar vader-

land ontvlucht, en zoekt nu haren broeder. Wees dus zoo goed haar stil haren gang te laten gaan."

Oogenblikkelijk maakte het volk nu ruim baan, en Charlotte volgde haren nieuwen leidsman, die haar in een logement bracht, waarvan de kastelein hare moedertaal verstond.

Vermoeid van de reis en afgemat door de hitte, was zij blijde onder dak te zijn, en te kunnen uitrusten.

De logementhouder echter beduidde haar spoedig, toen hij vernam, wie zij was, dat zij alleen bij vooruitbetaling een nachtverblijf kon bekomen, en zij schrikte niet weinig, toen zij vernam, hoeveel hij voor logies vroeg; want zij begreep, dat zij dan slechts voor een paar dagen nog in hare behoeften kon voorzien met het weinige geld, dat haar nog restte. Toen zij den kastelein het vereischte gegeven had, en hij dus zag, dat zij niet zoo arm was als hij dacht, werd hij vriendelijker, en raadde haar, den volgenden dag een onderzoek naar haren broeder in te stellen.

Met een hoopvol hart begaf ze zich ter ruste; want zij vertrouwde, dat het haar spoedig gelukken zou haren broeder te vinden.

Toen zij dan ook den volgenden morgen ontwaakte, was zij verkwikt door den slaap en gevoelde zich opgewekt en dankbaar, dat de Heere haar tot hiertoe geleid had, en vertrouwde, dat Hij haar verder zou geleiden en beschermen. Na den Heere gedankt en haar verder lot en weg in Zijne handen gesteld te hebben, nam zij een eenvoudig ontbijt, en begaf zich daarna op weg naar den predikant der Fransche gemeente, die haar ongetwijfeld naricht omtrent haren bloedverwant zou geven.

Om nu niet lang te moeten zoeken, en misschien weder in ongelegenheid te komen, nam zij iemand, die haar den weg wees, en weldra bevond zij zich in de woning van den dominé.

De predikant ontving haar met welwillendheid, doch moest vooraf nog navraag doen, om haar daarna het hoogst bedroevend bericht te kunnen mededeelen, dat haar broeder voor eenige maanden was overleden.

Diep schokte deze mededeeling de arme vreemdelinge! Alleen, en met niet veel meer dan het noodigste geld had zij den verren, toen nog moeilijken tocht van Parijs naar Amsterdam afgelegd. De hoop had haar vleugelen gegeven, en zie! daar stond zij nu, ver van haar vaderland, in een vreemd land, waar zij niemand kende, waar zij de taal niet verstond, waar zij niet wist, hoe of waarheen

Gelukkig had zij in haar jeugd geleerd haar vertrouwen op God te stellen, en onder alle beproevingen was zij bij dat vertrouwen gebleven. Zij wist het bij ervaring, dat de Heere zijne kinderen niet verlaat, en dikwijls, als de nood op het hoogste was, de redding ook daar is. Dit ondervond zij ook nu. De vrome leeraar, met hare omstandigheden bekend, trok zich harer aan. Hij bezorgde haar al aanstonds een verblijf, waar zij vertoeven kon tot hij eene vaste bestemming voor haar gevonden had. Het duurde dan ook niet lang of door zijne bemiddeling was Charlotte in staat gesteld eene kleine woning te huren, zich van het allernoodigste huisraad te voorzien, en eenen „water en vuur” handel te openen.

Deze handel nam al dadelijk vrijwel op, en dien ten gevolge kon zij na weinige maanden hare zaken uitbreiden, en had zij al spoedig turf bij de tel, gekookte eieren, gebraden en ongebraden appelen, suikergoed enz. te koop.

Charlotte had de gunst harer bureu niet zoo zeer te danken aan het medelijden, dat men met haar had; maar meer aan de verwonderlijke gave, die zij bezat, om vreemden voor zich in te nemen, bekenden aan zich te verbinden en vrienden te winnen. Bovenal was de zegen des Heeren bij hare vlijt en zuinigheid haar deel, en werd haar vertrouwen op den Heere niet beschaamd. Zij was vriendelijk, voorkomend en had altijd een minzaam woordje voor hare klanten. Vlug in hare bewegingen had zij iets, dat aantrok, wie in haar winkeltje trad, en zoodra zij de Nederlandsche taal een weinig had aangeleerd, hetgeen bij hare natuurlijke gevatheid niet moeilijk viel, had haar gebroken Hollandsch misschien nog iets aantrekkelijks te meer. Bovendien bezat zij twee

eigenschappen, die haar diep in de gunst van hare klanten wikkelden. Zij was kraakzindelijk en stipt eerlijk. Vroeg was zij bij de hand, en altijd even netjes op lijf en winkel, en niemand had iets aan te merken op „Fransche Lotje”, zooals zij weldra algemeen genoemd werd. Zoo-dra zij zich verstaanbaar had leeren uitdrukken, begon zij haren begunstigers van tijd tot tijd iets van Parijs en hare eigene lotgevallen mede te deelen, en ook daar-door won zij klanten, want velen kwamen, om iets nieuws van Frankrijk te vernemen. Ook voor de kinderen had zij veel aantrekkelijks, want Fransche Lotje hield veel van de jeugd, en zorgde wel, dat zij alles voor haar te koop had, en gaarne gaf zij nog een pepermuntje of iets anders op den koop toe.

Voor al des morgens vroeg had zij het zeer druk, want dan kwamen de meiden uit de buurt met de thee-stoof voor 't ontbijt, om een ketel kokend water en een kooltje vuur, en voor allen had Fransche Lotje een vriendelijk woordje en vooral 's winters, een warm kopje koffie bovendien. Zoo wist Lotje zich in hare omstandig-heden te schikken, en ofschoon zij nog altijd rouw droeg over haren man en over haren broeder, toch dankte zij den Heere, die alles nog zoo wel voor haar gemaakt had.

Intusschen was de omwentelings-koorts ook tot ons vaderland overgeslagen. Reeds lang hadden de partij-schappen het land verdeeld. Het woelen der patriotten tegen de prinsgezinden had reeds veel ellende over ons vaderland uitgestort. Zij, die de verheffing van prins Willem V tot de waardigheden zijner voorvaderen met leede oogen hadden aanschouwd, zagen in de Fransche omwenteling den dageraad ook van Neerlands vrijheid. Die onder de patriotten nog weerhouden werden door de vrees voor het schrikbewind, kwamen, na den val van Robespierre in Frankrijk, er openlijk vooruit, dat zij hoopten door de Fransche broeders van den hatelijken Oranjeklant, van den Tiran, zooals zij den Stadhouder noemden, verlost te worden. Toen dan ook de Fransche legers in 1794 België veroverd hadden, en aan onze

grenzen post vatten, was de vreugde onder de patriotten algemeen. Nu zou men spoedig van dat gehate huis van Oranje verlost zijn; nu zouden ook hier de paradijs-vruchten, vrijheid, gelijkheid en broederschap, geplukt worden; nu zou ook in Nederland een tijd van ware geluk-zaligheid aanbreken! Zoo dacht; zoo juichte men; hier in stilte, daar openlijk.

Wanneer Fransche Lotje die juichtonen hoorde, schudde zij bedenkelijk het hoofd, en mompelde: „arme menschen! ge weet niet, wat ge zegt; ge kent de Fransche broederschap niet. Als ge hadt ondervonden, wat mij is wedervaren, ge zoudt zoo niet juichen.” En als men bij haar in den winkel kwam, en tot haar zeide: „Lotje, nu zullen we spoedig uwe landgenooten ook hier krijgen, en dan zal het al vrijheid, gelijkheid en broederschap wezen; dan zuchtte zij: „ach, lieve menschen, God beware u voor de ellenden der revolutie.”

Maar de patriotten dachten er anders over, zij droomden maar van de zegeningen der omwenteling, en zagen verlangend naar den tijd uit, dat de Fransche broeders zouden komen om het land van de onderdrukking der Oranjes te verlossen. En, helaas! die tijd naderde met rassche schreden. De natuur scheen mede te werken om het komen der Franschen gemakkelijk te maken; want een vroege en gestrengte winter legde hun eene brug over onze rivieren, en in Januari 1795 vluchtte het stadhouderlijk gezin in eene visscherspink van Scheveningen naar Engeland.

Nu het door velen geliefde Oranjehuis het land had verlaten, stroomden de uitgeweken patriotten, gevolgd door de Fransche legers, het land binnen, en de omwentelingsgezinden staken overal het hoofd op.

Ook te Amsterdam kwamen de revolutie-mannen uit hunne schuilhoeken te voorschijn. Nog het vorige jaar waren hunne vergaderingen verboden; sommigen zelfs gevangen gezet; doch in het geheim hadden de omwentelings-gezinden hunnen arbeid voortgezet. Oproepingen en waarschuwingen om zich van het ondragelijk juk der Oranje-klanten te ontslaan, waren heimelijk gedrukt

en even heimelijk verspreid. Maar toen de patriot Daendels, die door de Franschen tot generaal was benoemd, Utrecht binnen rukte en zijn hoofdkwartier te Maarsen vestigde, toen kwam er beweging in de hoofdstad des rijks, en spoedig was de regeering op zijde gezet. Nu was de heuchelijke omwenteling volbracht, en nog op dien zelfden avond verkondigde men bij fakkellicht aan de talrijke menigte, die op de been was, dat morgen de Fransche broeders de heerlijke verlossing zouden brengen.

Nog dienzelfden nacht kwam Daendels in de stad. Toen de morgen was aangebroken, werd de vrijheidsboom op den Dam nedergezet, opdat het volk er omheen kon dansen en juichen. Een lange driekleurige wimpel hing van zijnen top. Men danste en zong als dollen; want nu was de gouden eeuw aangebroken. De vreugde steeg echter ten top, toen de zoo lang gewenschte Fransche broeders de poorten der stad naderden. Men snelde hen te ontmoet. Als redders der menschheid, als broeders moesten zij immers ingehaald worden? Wel zagen die lieve broeders er wat haveloos uit; maar dat was niets, dat kwam er niet op aan; al waren ze wat vuil, ze brachten toch nooit gekende zegeningen aan. Daarom hen broederlijk de hand gedrukt, omhelsd zelfs. Het was eene blijdschap, eene vreugde en gejoel van belang! Maar er waren er ook, die zuchtten, en met weemoed den geliefden Oranjevorst hadden zien vertrekken; doch zij moesten zich schuil houden, want anders werden zij uitgekreten voor verraders van het vaderland!

Onder degenen, die door ingenomenheid met den nieuwen toestand, of door nieuwsgierigheid, naar de vreugde-bedrijven op den Dam gelokt waren, behoorde ook Fransche Lotje. Wel haatte zij de omwenteling, die haar in zoo diepen rouw gedompeld had, maar hare vaderlandsliefde deed haar verlangen naar hare landgenooten, en vooral hoopte zij naar hartelust eens in hare moedertaal te keuvelen over Frankrijk met den eenen of anderen landsman.

Zij nam hare uitgestelde waar zoo spoedig mogelijk van het venster, liet het winkelgordijn vallen, sloot de

deur, stak den sleutel in haren zak en haalde haren mantel dichter over de borst. Met vluggen tred toog zij naar den Dam, die door flambouwen verlicht werd, en drong zich in de dicht opeengepakte volksmenigte. De een of ander, die haar herkende, riep haar dan toe: „Fransche Lotje, nu is je volk hier!” Zijt ge nu niet blij?”

„Uw lachen zal spoedig in treuren veranderen, dwaze menschen!” dacht Lotje dan, „als ge maar eenigen tijd van de vruchten der revolutie geplukt hebt, dan zal de wrange nasmaak u wel de tranen uit de oogen persen. Doch gij hebt niet anders gewild.”

Zoo dacht Lotje; maar haar vriendelijke mond sprak tot hen, die haar aanspraken: „Zeker zal ik blij zijn, mijne vroegere landslieden eens te zien.”

Het gedrang nabij den vrijheidsboom was haar echter te sterk, en van hare landgenooten kon zij, hoe vurig zij het ook verlangde, niet éénen bereiken. Zij zocht dus eenige meerdere ruimte en vond die naar de zijde van de beurs, waar haar oog viel op twee personen in Fransche uniform. Dezen was het gelukt zich voor een oogenblik aan de dolzinnige toejuichingen te onttrekken.

Juist sloeg een der fakkeldragers zijne flambouw af, en daardoor viel het licht op het gelaat van een der Franschen. Daar vaart eene rilling door de leden van Lotje, die een oogenblik als aan den grond genageld staat, en met een ontzettenden gil: „Jean!” ter aarde stort.

Nauwelijks hoort de Franschman dat woord, of hij herkent de stem, en neemt onder den uitroep: „Charlotte!” de bewustelooze vrouw in zijne armen.

Aanstands heeft zich een troepje verzameld om de echtgenooten, die elkander op een zoo zonderlinge wijze ontmoeten, en bij hen, die de toedracht der zaak vernemen, trekt het nieuws: Fransche Lotje heeft haren man ontmoet; hen voor eene wijl van de vrijheidsliederen en revolutie-dansen af.

Zoodra Lotje uit hare bezwijming was bijgebracht, ontweek zij, aan den arm van haren Jean, het gejoel, en bracht den teruggekregene uit den dood naar hare woning.

Het duurde nog eene geruime poos, eer de hereenigde echtgenooten genoeg van hunne verbazing bekomen waren, om elkander te verhalen, wat er voorgevallen was, en hoe hij aan de guillotine ontkomen en zij naar Amsterdam verzeild geraakt was.

III.

Hoe Jean la Roulette te Amsterdam kwam.

Onze handschoenmaker was door een geheimen speurhond van het schrikbewind herkend, toen hij zich eenige oogenblikken met Charlotte Corday had onderhouden.

Toen dit meisje, na hare onbezonnen daad, door de politie was gegrepen, werd al spoedig aangebracht, dat Jean met haar gesproken had. Meer was niet noodig om hem, onder verdenking van medeplichtigheid, naar de gevangenis te doen sleepen. Herhaaldelijk verhoorde men hem, doch hij bezwoer zijne onschuld. Dit zou hem echter voor den revolutionairen rechter, even weinig als het missen van alle bewijzen voor zijne medeplichtigheid, hebben gebaat. Men hield hem echter gevangen en liet hem in het leven, om door hem te ontdekken, dat de daad van Charlotte Corday niet op haar zelve stond, maar zij deelgenoot was van een geheim complot, waarvoor zelfs een Robespierre vreesde. Weken aan weken hield men Jean gevangen, terwijl hij telkens een scherp verhoor onderging, waardoor men evenwel niets vorderde, want Jean bleef er bij, dat hij van eene geheime samenzwering niets wist, en ook van de bedoelingen zijner stadgenooten geene kennis had gedragen. Door die verhooren, en tevens door de groote menigte beschuldigten, die dagelijks onder allerlei nietige voorwendsels naar de gevangenissen werden gebracht, kreeg Jean een duidelijk inzicht van de noodlottige gevolgen der revolutie, en een afkeer van de dwingelanden, die de omwenteling deden voortduren. In de gevangenis

kwam hij tot zichzelf, en zijn berouw was groot, dat hij zich ooit door den revolutie-geest had laten beheerschen. Hoe meer hij over zijn toestand nadacht, hoe meer hij inzag, dat zijn leven aan een zijden draad hing, en hoe meer hij tegen den dood opzag. Nu kwamen hem de lessen zijner godvreezende ouders voor den geest; nu herinnerde hij zich hunne vermaningen en raadgevingen, die hij helaas! maar al te zeer in den wind had geslagen. Nu begaven hem al de ongeloofs-theoriën, en zag hij zich bedrogen in de schoone verwachtingen, die hij van eene omwenteling gekoesterd had. Nu speet het hem, dat hij ooit in Parijs gekomen was, en wenschte hij wel, dat hij maar stil in Caen was gebleven. Doch spijt kwam te laat, en wenschen waren vergeefs, hij zat gevangen, en had telkens den dood voor oogen. Vroeger had hij zich door de ongeloovige schrijvers diets laten maken, dat sterven zoo vreeselijk niet was; doch nu het schavot hem dagelijks aangrijpsde, nu hij bijna de zekerheid had, dat de valbijl een einde aan zijn leven zou maken, nu deinsde hij voor den dood terug; want zijn geweten beschuldigde hem, en geen uitzicht had hij na den dood. Vreeselijk was zijn toestand; ontzettend soms het naberouw, en niet zelden was hij der vertwijfeling nabij. Het geloof zijner kindsheid, waarin hij zich soms zoo gelukkig gevoeld had, had hij verloren en zijn geest was verward in den doolhof van het ongeloof. Nergens zag hij uitkomst; want Gods Woord had hij verworpen, en de enkele teksten, die hij zich uit zijne jeugd nog herinnerde, dienden hem meer tot veroordeeling dan tot vertroosting.

Hoop en vrees kampten in zijnen boezem. De hoop verlevendigde zich na ieder verhoor, dat hij eindelijk wel op vrije voeten gesteld zou worden; doch spoedig maakte zij weder plaats voor de vrees, dat hij in het treurig lot zijner medeburgers zou deelen, die dagelijks naar de guillotine gesleept werden, om daar hun rampzalig einde te vinden.

Dacht hij aan zijne vrouw, dan schreide hij heete tranen, want zoo plotseling van haar gescheiden te zijn,

zonder eenigen afspraak met haar te hebben kunnen maken, zonder haar een woord van moed of vertroosting toe te spreken. O, het was ijselijk!

En bij dit alles de gedachte, dat hij onschuldig in de gevangenis zat; dat hij, onschuldig aan hetgeen men hem ten laste legde, misschien den vreeselijken dood onder de valbijl zou moeten ondergaan voor iets, waaraan hij part noch deel had, dat was wel het vreeselijkste van alles. Kenden zijne rechters dan geen mededoogen; zouden ze niet rechtvaardig kunnen zijn? Mededoogen, vraag dat niet aan de mannen der revolutie, en vooral niet voor hen, die tegen de omwenteling gekant zijn; rechtvaardigheid, wie kan een rechtvaardig vonnis vellen als de vrees voor eigen ondergang hem drijft? Neen, noch mededoogen, noch rechtvaardigheid had Jean te wachten, en daar rekende hij ook niet meer op. Alleen een voorgewende onverschilligheid, die geen mededoogen vraagt, en een goed bedachte list zouden hem beter helpen, dan te rekenen op de rechtvaardigheid der omwentelings-mannen. Op onverschilligheid en list bouwde Jean ten leste zijne hoop op bevrijding, en hij wist zijne rol zoo goed te spelen, dat het hem gelukte uit de gevangenis te komen.

In een der verhooren sprak een lid van de revolutionaire rechtbank hem aan als „burger de la Roulette,” waarop Jean luchthartig antwoordde:

„Burger, ik haat dat aristocratische „de”, en bovendien ik heet zoo niet, waarom ik u verzoek te bedenken, dat gij daar zit om mij korter en niet om mij langer te maken.”

Deze kwinkslag beviel den rechters.

„Gij schijnt weinig vrees te hebben,” merkte een hunner aan.

„En waarom zou ik vreezen,” hernam Jean zoo opgeruimd mogelijk. „Ik wil voor de republiek sterven en er ook voor leven. Mij om 't even. Naar de guillotine — goed. Onder de wapenen — ook goed. Leve de republiek!”

Den volgenden dag werd hem zijne vrijstelling ter hand gesteld en de deur der gevangenis geopend, mits hij dienst nam in de gelederen van het roemrijke leger.

Hij snelde naar zijne woning, maar — Charlotte was verdwenen, en niemand wist hem eenig naricht van haar te geven.

Het was dan ook in dien tijd te Parijs te onrustig, om op het vertrek van eene buurvrouw met pak en zak te letten.

Jean nam nu dienst, werd bij het leger ingelijfd, en zóó kwam hij te Amsterdam bij zijne vrouw.

Niet lang evenwel zou hij in Neerland's hoofdstad blijven. Hij moest de Fransche armee volgen, om aan de volkeren van Europa op de punt der bajonet de revolutionaire vrijheid te bezorgen. Wel gruwde hij nu van de omwenteling; wel wenschte hij liever stil bij zijne Charlotte te blijven; doch hij had eenmaal naar de vruchten van den revolutionairen paradijsboom gegrepen, nu moest hij de gevolgen dragen, en op nieuw van zijne vrouw scheiden. Beiden, man en vrouw, zagen echter verlangend uit naar den tijd, waarop de omwentelings-koorts zou zijn uitgewoed, en er weder een tijd van rust en verademing komen zou. Dan hoopten zij op nieuw en voor goed vereenigd te zijn; vereenigd ook in het belijden van God en Zijnen Christus. Charlotte zou in Amsterdam haren winkel blijven voortzetten, tot haar man uit den dienst ontslagen werd.

Langer echter dan zij verwachtten duurde die tijd. Wel maakte Napoleon een einde aan het bewind der revolutie-mannen, om zich zelve op den revolutionairen zetel te plaatsen; maar om daarna ook zelf een geesel voor Europa te worden, en het onder Gods bestel te tuchtigen voor zijnen afval van den Heere der Heirscharen.

Doch ook tot dezen gewelddrijvenden goddelooze zou de Heere zeggen: tot hiertoe en niet verder, als de volkeren van Europa geleerd zouden hebben alle partij-schappen op zijde te zetten, en tot Hem om uitkomst te roepen.

Napoleons val was het einde der omwenteling van 1789, en het begin van een blij en nog eenige jaren gezegend leven van Jean la Roulette en Fransche Lotje, zooals zij tot haren dood te Amsterdam genoemd werd.
